

บทบาทนักพัฒนาชุมชนในชุมชนท้องถิ่นอีสานตามหลักพรหมวิหาร 4*
Roles of community developers in Isan local communities
according of Phrommawihan 4

นางสาวฉัตรสุดา ชัยโฉม

Miss Chatsuda Chaichom

นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขมพู

Community Action Developer Thung Chompoo Subdistrict Administrative Organization

*Corresponding Author, E-mail: chatsuda-hi@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงบทบาทของนักพัฒนาชุมชนในชุมชนท้องถิ่นอีสานตามหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งนักพัฒนาชุมชน ถือเป็นตำแหน่งงานหลักในปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน มีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ภายใต้ปรัชญาและวิธีการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา งานพัฒนาชุมชนได้ปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม และวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมในการพัฒนาคน ในด้านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยั่งยืน อย่างนั้นแล้วหลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นหลักธรรมครองใจที่ทำให้คนปฏิบัติในทางประเสริฐทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย 1) เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2) กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และ 4) อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย ทำใจเป็นกลาง ซึ่งสอดคล้องกับหลักพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : บทบาทของนักพัฒนาชุมชน, ชุมชนท้องถิ่นอีสาน, พรหมวิหาร 4

* Received 22 May 2021; Revised 27 June 2021; Accepted 30 June 2021

Abstract

This article discusses the role of community developers in Isaan local communities. Which community developers It is considered the main role in community development work, has roles, duties and responsibilities in community development. Improve people's quality of life Under the philosophy and method of community development aimed at enhancing the learning process and public participation. Throughout the years Community development work has adjusted the working process to be in line with the changing circumstances of the society. And appropriate development methods to develop people In physical and mental aspects, intelligence is knowledgeable. And career skills and community participation in community development for strength and sustainability.

The 4 Brahma Viharas are the principles of mindfulness that enable people to act in a noble way for themselves and others, consisting of 1) Mercy, which is the desire for others to be happy, 2) Kindness, which is the desire for others to be free from suffering, 3) Mudita, which is the joy. when others are good, and 4) equanimity is knowing how to be indifferent, to be neutral.

Keywords : Roles of community developers, Isaan local communities, Phrommawihan 4

บทนำ

นักพัฒนาชุมชน เป็นจักรกลตัวสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะนักพัฒนาชุมชนเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทสำคัญในงานชุมชน นักพัฒนาชุมชน เป็นข้าราชการที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด โดยทำงานร่วมกับประชาชนในระดับหมู่บ้าน มีหน้าที่ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาหารือแก่องค์กรบริหารการพัฒนาของหมู่บ้านและตำบล ฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น

จัดกลุ่มอาชีพ และกลุ่มผู้สนใจต่างๆ และทำงานกับกลุ่มเหล่านั้น นักพัฒนาชุมชน เป็นข้าราชการเพียงคนเดียวที่ลงไปปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนในระดับหมู่บ้านและตำบล โดยไม่มีเครื่องมืออันใดทั้งสิ้นที่จะไปสร้างอำนาจร่วมกับชาวบ้าน กล่าวได้ว่า นักพัฒนาชุมชน เป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นเพื่อน เป็นที่ปรึกษา และอื่นๆ จนกล่าวได้ว่า เมื่อมีปัญหาหรือความทุกข์เกิดขึ้น ชาวบ้านจะนึกถึงนักพัฒนาชุมชน

นักพัฒนาชุมชน เปรียบเสมือนเป็นตัวกลาง ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ซึ่งเป็นผู้นำเอาบริการของรัฐเข้าไปถึงมือประชาชน มีกลวิธีโดยให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้ความสามารถของตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง และทำงานร่วมกันตามแบบประชาธิปไตย ในอันที่จะปรับปรุงการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของตนเอง เมื่อประชาชนไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เป็นหน้าที่ของนักพัฒนาชุมชนที่จะนำปัญหาเหล่านั้นไปเสนอขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะนำการบริการเหล่านั้นไปถึงมือประชาชน

ในการทำงานของนักพัฒนาชุมชนนั้น นักพัฒนาชุมชนไม่ได้เป็นผู้ให้ แต่เป็นผู้ที่ทำงานร่วมกับประชาชน ต้องร่วมให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองว่ามีอะไรบ้าง มีขอบเขตแค่ไหน อย่างไร นักพัฒนาชุมชน เป็นเพียงผู้ที่จะแนะนำประชาชนให้รู้จักที่จะคิดริเริ่มและดำเนินการด้วยตนเอง แล้วนักพัฒนาชุมชนต้องเข้าร่วมวางแผนโครงการและสอนให้ประชาชนได้รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินตามโครงการก่อน เมื่อเหลือความสามารถที่ประชาชนจะช่วยตนเองแล้ว จึงขอความช่วยเหลือจากรัฐ การเข้าร่วมโครงการและการทำงานตามโครงการของประชาชนนั้น ต้องไม่มีการบังคับ แต่ให้ประชาชนเข้าร่วมทำงานด้วยความสมัครใจ

บทบาทของนักพัฒนาชุมชน

นักพัฒนาชุมชน มีบทบาทในการทำงานร่วมกับประชาชน 3 บทบาท คือ

1. บทบาทของผู้ส่งเสริม เป็นผู้ส่งเสริมการทำงานตามหลักการและกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยสร้างความตระหนักให้แก่ผู้นำชุมชน ประชาชน และหน่วยงานต่างๆ ให้เห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ

บริหารกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดทักษะและกระตุ้นให้เป็นไปตามหลักการพัฒนาชุมชน

2. บทบาทของผู้สนับสนุน เป็นบทบาทที่สนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณบางส่วน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ประชาชน องค์กร หรือกลุ่ม ในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย การฝึกอบรมพัฒนาประชาชน เพื่อเป็นทรัพยากรของการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มต่อไป

3. บทบาทของผู้ประสานงาน เป็นบทบาทที่ประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในการจัดระบบและให้บริการข้อมูลข่าวสาร เวทีประชาคมในหมู่บ้าน ตำบล รวมถึงการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับชุมชนด้วย (กิตติ ปานแก้ว, 2554:4)

นักพัฒนาชุมชนมีบทบาทที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. บทบาทหน้าที่ต่อประชาชน นักพัฒนาชุมชนทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ติดต่อรวมกำลังชาวบ้านให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง เป็นผู้กระตุ้นเตือนชาวบ้านให้รู้จักคิด รู้จักริเริ่ม รู้จักค้นหาปัญหาความเดือดร้อน และสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขของชุมชนส่วนรวมทุกด้าน รวมกลุ่มชาวบ้านให้รู้จักการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ให้การศึกษาอบรมระบบ เป็นผู้จัดตั้งและพัฒนางค์กรท้องถิ่น เพื่อบริหารงานพัฒนาในอันที่จะแก้ไขปัญหาท้องถิ่น ทำหน้าที่ประสานงานหน่วยราชการไปให้ความรู้ในทุกด้านแก่ชาวชนบท ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้แก่ชาวชนบท รวมกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาผลผลิตตลอดจนสร้างพลังกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นผู้ให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการตลาด การจัดการ การระดมเงินออม เพื่อเป็นทุนด้านอาชีพ เป็นผู้ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ในด้านการรู้จักเลือกตั้งผู้แทนของตนในระดับตำบล เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน/ตำบล (กพสม. กพสต.) กรรมการกลุ่มต่างๆ นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ให้แนวความคิดและแนวทางในการทำงานตลอดจนชี้แนะให้ชาวบ้านรู้จักการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ การรักษาความสะอาดของหมู่บ้าน เป็นต้น และช่วยชาวบ้านในการวางแผนโครงการดำเนินงานในท้องถิ่นของตน

2. บทบาทหน้าที่ต่อรัฐ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางประสานงานระหว่างประชาชนกับกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ของรัฐ เป็นผู้นำเอาบริการของรัฐไปให้ถึงมือประชาชน

เพื่อจะได้แก้ไขปัญหให้กับประชาชน เป็นผู้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมต่างๆ ข่าวความรู้ เทคโนโลยีใหม่ของทางราชการแก่ชาวบ้าน เป็นผู้สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล และให้ความสำคัญแก่ข้าราชการทุกสังกัดที่ลงไปจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์แก่ชาวบ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่รัฐบาลได้มอบหมายเป็นกรณีพิเศษ ตามสถานการณ์และเฉพาะพื้นที่ปฏิบัติงาน

จากบทบาทหน้าที่ของนักพัฒนาชุมชน จะเห็นได้ว่า นักพัฒนาชุมชนสามารถช่วยราษฎรชาวบ้านให้เกิดความสนใจจะทำงานเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น นักพัฒนาชุมชนสามารถแนะนำให้ชาวบ้านเกิดความสนใจในอันที่จะเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้

เป้าหมายของงานพัฒนาชุมชน คือการสร้างผู้นำสมัยใหม่ของชุมชนภายในบรรยากาศของวัฒนธรรมไทยที่ถือว่าการเป็นข้าราชการมีฐานะในทางสังคมสูงกว่าประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น จึงถือได้ว่าในกระบวนการของพฤติกรรมระหว่างนักพัฒนาชุมชนกับชาวบ้านนั้น นักพัฒนาชุมชนย่อมจะมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม หรือความคิดเห็นและการกระทำของชาวบ้านอยู่อย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในขณะเดียวกันนักพัฒนาชุมชน จำต้องปรับปรุงการกระทำต่างๆ ของตนให้สอดคล้องกับชาวบ้านด้วย ทั้งนี้ เพื่อที่จะรักษาความสัมพันธ์ระหว่างตนและชาวบ้านให้เป็นไปโดยราบรื่น อันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานของนักพัฒนาชุมชน (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา , 2558: 134-140) การทำงานของนักพัฒนาชุมชนที่ดำเนินงานในชนบทจะส่งผลต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามหลักการพัฒนาชุมชนมากนักน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานของนักพัฒนาชุมชนเป็นสำคัญ เมื่อได้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันของนักพัฒนาชุมชนและบทบาทหน้าที่ที่พึงปรารถนา จะทำให้นักพัฒนาชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและผนึกกำลังกันบูรณาการการทำงานให้ลุล่วงไปด้วยดี (จารุพงศ์ พลเดช, 2547:1-7)

โดยสรุป บทบาทนักพัฒนาชุมชนที่จะต้องทำงานช่วยเหลือประชาชน ต้องทำหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ประสานงาน นักพัฒนาชุมชนจะต้องเป็นผู้นำวิชาการหรือบริการจากรัฐหรือองค์กรเอกชนไปสู่เป้าหมายอย่างถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. ผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรมกับชาวบ้าน นักพัฒนาชุมชนจะทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนและปัญหาความต้องการของชุมชนร่วมกับชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกิจกรรมประเภทต่างๆ ขึ้นในชุมชน
3. ผู้ส่งเสริมเผยแพร่ นักพัฒนาชุมชนจะช่วยให้กลุ่ม องค์กรชุมชนหรือองค์กรประชาชนพัฒนาโดยการฝึกอบรมให้ความรู้ การสาธิต ทดลอง และเผยแพร่ความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชน

ชุมชนท้องถิ่นอีสาน

อีสาน เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เพราะมีพรมแดนอยู่ติดกับหลายชาติ อีกทั้งยังมีการอพยพของประชาชนจากถิ่นอื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศ มาตั้งรกรากอยู่ภาคอีสาน เป็นเวลานานและประชากรที่อาศัยอยู่เดิมก็มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ประชากรที่ภาคอีสานมีหลายเผ่าพันธุ์ ที่มีมากที่สุด คือ ชาวคนอีสาน ซึ่งเป็นพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินอีสาน วิถีชีวิตแบบอีสาน ได้แบ่งตามลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ความเชื่อ ชุมชนอีสานมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง อำนาจปกครองของรัฐมีอยู่เบาบาง ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดแบบแผน ระเบียบชุมชนตามความเหมาะสม โดยตกลงกันขึ้นเอง ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้ศึกษาชุมชนในภาคอีสาน ที่จะเน้นอุดมการณ์แห่งความเป็นพี่น้องแบบสังคมนิยม ความสัมพันธ์หลักในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ นับถือสายโลหิต ผู้อาวุโสได้รับการยอมรับสูงสุดในชุมชน ความสัมพันธ์ชนิดนี้ทำให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างพ้องเพี้ยน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชุมชนยังคงรักษาความคิด ความเชื่อ การนับถือผีของชุมชนอย่างเหนียวแน่น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541: 112) เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้กล่าวว่าในสังคมอีสานให้ความสำคัญแก่ผู้อาวุโสและผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ ผู้ที่อาวุโสมากที่สุดในหมู่บ้านจะถูกแต่งตั้งขึ้นให้เป็นเจ้าโคตร ในขณะที่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางก็จะ

ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำในด้านต่างๆ ได้แก่ หมอธรรม หมอยา หมอล่อง หมอแคน หมอลำ เป็นต้น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544: 44)

2. ประเพณี นอกจากความเชื่อ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติจะเป็นลักษณะเด่นของสังคมอีสานแล้ว สำลี รักสุทธี ได้กล่าวว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี ก็เป็นปัจจัยที่ช่วยรักษาสภาพสังคมให้เกาะเกี่ยวแน่นกัน ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญในภาคอีสาน คือ ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณีในรอบหนึ่งปีที่ชาวอีสานจะต้องปฏิบัติตามเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและหมู่บ้าน หากสังเกตความหมายของประเพณีจะพบว่า งานบุญทั้ง 12 เดือน มีการผสมผสานแนวคิดระหว่างศาสนาพุทธ พราหมณ์และการนับถือผี แต่การปฏิบัติจะเน้นไปทางพราหมณ์และการนับถือผีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวอีสานจะเชื่อในเรื่องภูติผีหรือสิ่งไม่มีตัวตนที่สถิตอยู่ในธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การรับพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำท้องถิ่น จึงทำให้งานบุญต่างๆ จะต้องมีการทางพุทธศาสนาเสียก่อนถึงแม้ว่าจะเป็นประเพณีเกี่ยวกับพราหมณ์และการนับถือผีก็ตาม ซึ่งก่อนจะทำพิธีดังกล่าวจะเริ่มด้วยการบูชาพระรัตนตรัย ฟังเทศน์ ถวายภัตตาหาร จากนั้นจึงเริ่มพิธีกรรมต่างๆ ตามประเพณีต่อไป (สำลี รักสุทธี, 2544: 98)

3. การแสดงการละเล่น ชาวอีสานให้ความสำคัญในเรื่องการขับร้องเพลงพื้นบ้านอีสาน หรือที่เรียกว่า “หมอลำ” ซึ่งเป็นมหรสพพื้นบ้านที่สำคัญที่สุด หมอลำมีลีลาและจังหวะในการก้าวเท้าที่ลักษณะคล้ายเต้น แต่นุ่มนวล มักเดินด้วยปลายเท้าและสับเท้าไปข้างหลังสูง (เจริญชัย ชนไฟโรจน์ และสิทธิศักดิ์ จำปาแดง, 2543 : 1)

4. อาหารการกิน อาหารอีสานจะอยู่กับธรรมชาติที่มีความหลากหลายของวัตถุดิบในการทำอาหาร ทั้งพืช ผัก สัตว์ จนกระทั่งแมลง โดยวัฒนธรรมการกินอาหารแบบสุกๆ ดิบๆ ก็มีมาช้านาน ส่วนอาหารต้องห้าม คือ อาหารที่เป็นของเหลือเดน อีกทั้งผู้น้อย จะไม่กินอาหารก่อนผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ ซึ่งแฝงคำสอนให้รู้จักเคารพผู้อาวุโส และการนอบน้อมถ่อมตน แต่เนื่องจากอีสานเป็นภาคที่แห้งแล้ง ทำให้วัฒนธรรมการกินการทำกับข้าวจะกินกันอย่างพอเพียง โดยมีกับข้าวไม่กี่อย่าง แต่แบ่งกันหลายคน ซึ่งมีนัยแฝงว่าครอบครัวจะได้พูดคุยกัน (นารี อุทรรัตน์, 2553: 11-12)

5. ภาษาอีสาน ภาษาพูดของอีสานในแต่ละท้องถิ่นนั้นจะมีสำเนียงที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตติดต่อกับถิ่นใดรวมทั้งบรรพบุรุษของ

ท้องถิ่นนั้นๆด้วย เช่น แถบจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ มีชายแดนติดกับเขมร สำเนียงและรากเหง้าของภาษาก็จะมีคำเขมรปะปนอยู่ด้วยทางด้านจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร หนองคาย เลย ที่ติดกับประเทศลาวและมีชาวเวียตนามเข้ามาอาศัยอยู่ค่อนข้างมากก็จะมีอีกสำเนียงหนึ่งชนเผ่าดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ ก็จะมีสำเนียงที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองและยังคงรักษาเอกลักษณ์นั้นไว้ตราบนานปัจจุบัน เช่น ชาวภูไทในจังหวัดมุกดาหารและนครพนม ถึงแม้ชาวอีสานจะมีภาษาพูดที่มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่ในภาษาอีสานก็มีสิ่งหนึ่งที่ยังคงมีความคล้ายกัน คือ ลักษณะของคำและความหมายต่างๆ ที่ยังคงสื่อความถึงกันได้ทั่วทั้งภาค ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวอีสานต่างท้องถิ่นกันสามารถสื่อสารกันได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันวัยรุ่นชาวอีสานจะเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมรวมทั้งภาษาของตนเอง ซึ่งเห็นได้จากชาวไทยจำนวนมากเริ่มเข้าใจภาษาอีสาน ทั้งจากเพลงลูกทุ่งภาษาอีสานที่ได้รับความนิยมกันทั่วประเทศและจากคนรอบตัวที่เป็นคนอีสาน ทำให้ภาษาอีสานยังคงสืบสานต่อไปได้อยู่ถึงแม้จะมีคนอีสานบางกลุ่มเลิกใช้

โดยสรุป ชุมชนท้องถิ่นอีสาน มีลักษณะเฉพาะตัวไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ในลักษณะแบบพี่น้อง นับถือผู้อาวุโส โดยเฉพาะผู้อาวุโสที่มีอายุมากเท่าไรก็ยิ่งนับถือมากเท่านั้น ซึ่งแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน และผู้อาวุโสที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางก็จะได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำในด้านต่างๆ ได้แก่ หมอธรรม หมอยา หมอล่อง หมอแคน หมอลำ เป็นต้น ประเพณีของชาวอีสาน ถึงแม้จะนับถือพราหมณ์และผี แต่ก็ยังมีพิธีทางพุทธศาสนา ก่อน วัฒนธรรมการกินของชาวอีสาน คือ การไม่กินอาหารก่อนผู้ใหญ่ เพื่อแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนและความเคารพผู้อาวุโส และภาษาอีสาน ถึงแม้ว่าแต่ละจังหวัดในภาคอีสาน จะมีสำเนียงที่ต่างกัน เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ติดชายแดน แต่ในภาษาอีสานก็มีสิ่งที่คล้ายกัน คือ ลักษณะของคำและความหมายต่างๆ ที่ยังคงสื่อความถึงกันได้ทั่วทั้งภาค

บทบาทนักพัฒนาชุมชนในชุมชนท้องถิ่นอีสาน นักพัฒนาชุมชน นอกจากต้องทำงานด้วยการร่วมกันคิด ตัดสินใจ และร่วมกันดำเนินงานกับประชาชนในท้องถิ่นแล้ว นักพัฒนาชุมชนต้องเข้าใจถึงวัฒนธรรมของอีสานอย่างถ่องแท้ด้วย เพื่อที่การทำงานจะได้รับการรับ โดยเฉพาะภาษาพูดอีสานซึ่งมีเอกลักษณ์ ถ้านักพัฒนาชุมชนพูดหรือฟังไม่รู้

เรื่อง นอกจากจะมีผลในการทำงานร่วมกับชุมชนแล้ว ประชาชนก็จะไม่ยากร่วมมือในการดำเนินงานต่างๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องที่นักพัฒนาชุมชนควรให้ความสำคัญ เพราะการทำงานพัฒนาชุมชนต้องขอความอนุเคราะห์จากประชาชน เช่น การคัดเลือกตัวแทนหรือคณะกรรมการต่างๆ เข้าร่วมประชุมเพื่อออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ การเข้าร่วมอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ นักพัฒนาชุมชนยังช่วยประชาชนในการดำเนินการทางราชการ เช่น การต่ออายุและทำบัตรคนพิการ กรอกเอกสารผู้สูงอายุ คนพิการ เอดส์ และเด็กแรกเกิด ตามเรื่องเงินสวัสดิการสังคม กรณีเงินสวัสดิการไม่เข้าบัญชี

นักพัฒนาชุมชน มีบทบาทที่หลากหลายซึ่งจะออกมาในรูปแบบของโครงการ เช่น การส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นที่มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีความรู้ในการประกอบอาชีพ การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมท้องถิ่น เช่น อบรมเรื่องโซลาร์เซลล์ การอบรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้พอดี เช่น อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โครงการที่เกี่ยวกับเยาวชน เช่น อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ นอกจากการอบรมให้ความรู้แล้ว ยังช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยการแจกถุงยังชีพด้วย และการสร้างความมั่นคงให้ประชาชน โดยการส่งเสริมให้เข้าร่วมกองทุนสวัสดิการสังคม (กองทุนวันละบาท) เพื่อให้ประชาชนมีหลักประกันในการรักษาพยาบาล

บทบาทนักพัฒนาชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนอีสานตามหลักพรหมวิหาร 4

นักพัฒนาชุมชนถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือประชาชนและให้คำปรึกษาประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสามารถประยุกต์ในการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นหลักธรรมประจำใจ เพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ต่อการปฏิบัติงานของนักพัฒนาชุมชน ที่นักพัฒนาชุมชนต้องยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกับประชาชนในชุมชนอีสาน ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับบทบาทของนักพัฒนาชุมชนทำให้เกิดความรัก เมตตาความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียวกัน รู้สึกลงสารผู้อื่น เอ็นดูผู้อื่นเสมอ มีความกรุณา รู้จักแบ่งปัน

สงสารผู้ที่ด้อยกว่า หมายถึงประชาชนในชุมชนท้องถิ่นอีสานเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ มีมุกิตาส่งเสริม สนับสนุนโดยบริสุทธิ์ใจ ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นมี ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นเป็น ใครจะได้ดีกว่าเราก็นิดกับเค้า เค้าทำความดีเราก็น้อมทนา ไม่อิจฉาริษยา มีอุเบกขา การวางเฉย ระลึกเสมอว่า ไม่มีอะไรเป็นตัวเป็นตนอย่างแท้จริง ความเที่ยงธรรมไม่เล่นพรรคเล่นพวก ไม่เอนเอียง หากนักพัฒนาชุมชนมีหลักพรหมวิหาร 4 นักพัฒนาชุมชนก็จะเป็นที่รักของคนในชุมชน เกิดศรัทธาสรางบารมีให้กับนักพัฒนาชุมชน จะเป็นนักพัฒนาชุมชนที่มีภาวะผู้นำ เป็นผู้มีเสน่ห์ และมีจิตใจสงบเยือกเย็น

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ หลักปฏิบัติบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานโดยชอบ ซึ่งประกอบด้วย

1. เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ ได้แก่ ความสุขจากการมีทรัพย์ ความสุขจากการใช้จ่ายทรัพย์ ความสุขจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขจากการทำงานที่ปราศจากโทษหรือปราศจากอันตราย

2. กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่ง que เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายและความไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

2.1 ทุกข์ประจำหรือทุกข์โดยสภาวะที่สิ่งมีชีวิตจะต้องประสบ ซึ่งเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย สิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เรียกว่า กายิกทุกข์

2.2 ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ เป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุภายนอก เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ การพลัดพรากจากสิ่งที่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์เรียกว่า เจตสิกทุกข์

3. มุกิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “ดี” หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยที่ไม่มีจิตใจริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่าน ซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตนเอง เช่น เห็นเพื่อนได้ดีกว่าก็เกิดการ

ริษยา ดังนั้น เราจะต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

4. อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดีตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคือบุคคลผู้กระทำ เมื่อเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมในเรื่องที่เกิดขึ้น (พระไพศาล วิสาโล, 2546: 115-117)

นักพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องใช้หลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการพัฒนาชุมชนในชุมชนอีสาน ด้วยหลักต่อไปนี้

1. ควรทำตนเป็นกัลยาณมิตรมากกว่าเจ้านาย รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี รู้จักพูดให้เหมาะกับกาลเทศะ รู้จักทำประโยชน์และวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย และควรเป็นคนที่มีเหตุ มีผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักบุคคล และรู้จักชุมชน

2. ในการปฏิบัติงานควรมีความให้เกียรติซึ่งกันและกัน การให้เกียรติ ให้ความเคารพ ความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้อื่น มองผู้อื่นเสมือนเพื่อนร่วมวิชาชีพหรือญาติให้ความเคารพนับถือ ใช้วัฒนธรรมการอยู่แบบพี่น้อง

3. ควรยึดหลักการทำงานแบบประชาธิปไตย การทำงานโดยยึดหลักประชาธิปไตยนั้น ในทางพระพุทธศาสนาเน้นมาก เช่น จะต้องแสดงออกทางคารวะ ธรรมสามัคคีธรรม และปัญญาธรรม คือ การให้ความเคารพกันด้วยคุณวุฒิ วัยวุฒิ และด้วยคุณงามความดี การจะทำอะไรก็ควรทำอย่างพร้อมเพรียงกัน ยึดมติเสียงส่วนใหญ่ เพราะถ้าเสียงส่วนใหญ่แบบพวกมากลากไปและไม่ถูกต้องแล้ว ก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย ในทางพระพุทธศาสนา (อณิษฐา หาญภักตินิยม, 2556: 5)

นักพัฒนาชุมชน ปฏิบัติงานด้วยการยึดหลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกับประชาชนในชุมชนอีสานทำให้เกิดความรัก เมตตาความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียวกัน รู้สึกสงสารผู้อื่น เอ็นดูผู้อื่นเสมอ มีความกรุณา รู้จักแบ่งปัน มีมุทิตาส่งเสริมสนับสนุนโดยบริสุทธิ์ใจ ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นมี ความเที่ยงธรรมไม่เล่นพรรคเล่นพวก ไม่เอินเอียง

บทสรุป

บทบาทของนักพัฒนาชุมชนในชุมชนอีสานตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ การช่วยเหลือประชาชนและให้คำปรึกษาประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 มาดำเนินงานพัฒนาชุมชน กล่าวคือ เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความรัก เมตตา กรุณา มีมุทิตาที่ส่งเสริม สนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ และมีความเที่ยงธรรมไม่เล่นพรรคเล่น นักพัฒนาชุมชนควรทำตัวเป็นกัลยาณมิตร รู้จักกาลเทศะ ให้เกียรติผู้อื่น และยึดหลักการทำงานแบบประชาธิปไตย หากนักพัฒนาชุมชนมีหลักพรหมวิหาร 4 ก็จะเป็นที่รักของคนในชุมชน เกิดศรัทธาสรางบารมีให้กับนักพัฒนาชุมชน จะเป็นนักพัฒนาชุมชนที่มีภาวะผู้นำเป็นผู้มีเสน่ห์ และมีจิตใจสงบเยือกเย็น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ปานแก้ว. (2554). *บทบาทนักพัฒนาชุมชน(พัฒนากร)ในจังหวัดยะลาที่ผู้นำชุมชนคาดหวัง*. สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จารุงศ์ พลเดช. (2547). *การพัฒนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2558). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์ และสิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2543). *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*. มหาสารคาม.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2541). *ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ ลิขซึ่ง.
- นำใจ อุทรักษ. (2553). *การศึกษาและแนวทางการพัฒนาหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *หนังสือธรรมะ*. บ้านสบสี: เมืองปานการพิมพ์.

สำลี รักสุทธี. (2544). *เทคนิควิธีการจัดการเรียนและเขียนแผนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.

อณิษฐา หาญรักดีนิยม. (2556). การพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหาร 4. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 2(2), 1-6.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). *ภูมิปัญญาอีสาน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.